

De Eraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N^o. 124.)

Zondag 18 November 1900. N^o. 1194.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonneementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE, Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Dinsdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden / 1.20, voor het Buitenland per jaar / 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonneementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. aan het Bureau te Amsterdam. Advertenties: van 1 tot 6 regels / 1.20, voor elke regel meer 20 Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereen. 12 Ct. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

LAATSTE REEKS.

XII.

HET HUISGEZIN.

I.

En God zag al wat Hij gemaakt had, en zie, het was zeer goed. Toen was het avond geweest, en het was morgen geweest; de zesde dag.

Gen. 1: 31.

Na de Overheid komt in dit praktische deel van het leerstuk der Gemeene gratie het Huisgezin aan de orde. Niet om volledig de schriftuurlijke openbaring omtrent het Huisgezin, met al wat tot het Gezinsleven behoort en er uit voortvloeit, tot één geheel ineen te zetten. Ook het Huisgezin toch, is slechts één der voorwerpen, waarop het licht der Gemeene gratie valt, en komt hier diensvolgens alleen voor zooverre in behandeling, als het door dat bijzondere licht beschenen wordt. Het hoofdstuk van het Huisgezin zal ons daarom van verre na niet zoo lang ophouden, als dat van de Overheid. Niet als ware het minder belangrijk, maar omdat een geschil als over Artikel 36, dat ons bij het vorig hoofdstuk tot zoo alzijdige uiteenzetting noodzaakten, ten opzichte van het Huisgezin onder ons niet opkwam.

Bij de bespreking van het Huisgezin nu sta op den voorgrond, dat het niet, zooals de Overheid, eene instelling is, die eerst uit de Gemeene gratie opkwam, maar dat het wortel in de oorspronkelijke scheppings-ordinantie. Dit alles beheerschende verschil moet hier met nadruk in herinnering worden gebracht; en omdat het zoo telkens uit het oog wordt verloren, en omdat alle burgerlijke en laatste instantie uit dit principieel verschil tusschen den oorsprong van het Huisgezin en den lateren oorsprong van de Overheid opkomen. Stelt ge u toch een oogenblik voor, dat na den val eerst de Overheid ware ingesteld, en daarna pas door die Overheid het Huisgezin, zoo ook het Gezinsleven in volstrekten zin aan de Overheid onderworpen zijn geweest; de Overheid zou er de inrichting van hebben vastgesteld; en naar de wisselende inzichten van de Overheid zou ook het Huisgezin in vorm en samenstelling gewisseld hebben. Zelfs zou het door de Overheid die het instelde, wettelijk kunnen zijn opgeheven. Het Huisgezin zou geen zelfstandig karakter hebben bezeten, het zou met geen zelfstandige rechten zijn toegerust geweest. Het huisrecht, om zelfs een politieagent uit mijn huis te zetten, als ik hem er niet in duldte wil, zou ondenkbaar zijn geweest. Er zou geen vaderlijk gezag hebben bestaan. Er zou geen vaste verhouding tusschen man en vrouw hebben gegolden; gelijk men thans dan ook in kringen, waarin men van geen Scheppingsordinantie meer afweert, de verhouding geheel wijzigen wil. Kortom, bezat het Huisgezin geen eigen oorsprong in de Schepping, en ware het evenals de Overheid eerst later en van ter zijde in ons menschelek leven ingeschoven, dan ware elk volk in volstrekten zin aan het absolute goedvinden van den magistraat overgeleverd geweest, en despotisme de levensregel voor elke natie.

Het is daarom lange jaren een leemte in de prediking, en zelfs een leemte in het catechisatieonderwijs geweest, dat op dit allesbeheerschend verschil niet opzettelijk gewezen werd. Het geldt hier één van die grondstellingen van het leven, die aan elk burger en aan elke burgeresse steeds klaar en helder voor oogen moeten staan. Alleen wie van die grondstelling diep doordrongen is, is bestand en gewapend tegen de velerlei vervalschingen, die thans in de denkbeelden over het gezinsleven insluipen. De ons ingeschoven dorst naar vrijheid ontarda als van zelf in een revolutionair woelen tegen alle gezag, zoo hij niet in de rechten van het Huisgezin zijn uitgangspunt vindt. Slaphed in de opvatting van het gezinsleven onderdrukt de fierheid van karakter, dempt den burgermoed, en voert tot die slaafsche onderwerping aan het dusgenaamd „algemeen belang,” die thans zelfs bij de zich noemende „vrijzinnigen” zoo diep te betreuren valt. Noch de man tegenover zijn vrouw, noch de ouders tegenover hun kinderen staan, zoo deze scheppingsordinantie uit het oog wordt verloren, meer op een vast en onwrikbaar standpunt; en omgekeerd kan het niet anders, of de vrouw zou als de kinderen moeten, indien ze ontwaren meer tegenover wilkeur dan tegenover een heilige ordinantie te staan, telkens tornen aan de banden, die alleen in staat zijn, hun een juiste levenspositie te waarborgen.

Sta het daarom bij geheel deze bespreking van het Huisgezin helder op den voorgrond, dat het Huisgezin van geheel anderen oorsprong is dan de Overheid. Dat er buiten zonde, zoo de mensch niet gevallen ware, wel een Huisgezin, maar nooit een Overheid zou zijn geweest. Dat diensvolgens het Huisgezin noch zijn oorsprong, noch zijn inrichting, noch zijn levenswet van de Overheid ontvangt, en dat de Overheid ten deze niet anders doen kan en mag, dan de zelfstandige rechten van het Huisgezin boeken, erkennen, en er mede rekenen. En dat, om niet meer te noemen, elk gezin, en in naam van dat gezin het gezinshoofd, het recht en den plicht heeft, om de Overheid te weerstaan, zoo dikwijls ze zich verleiden laat, om dit zelfstandig karakter van het Huisgezin te miskennen of te bedreigen. Als het Huisgezin in plichtsbe- trachting te kort schiet, b. v. in zake de opvoeding, moge de Overheid geroepen worden om in te springen; maar zodra het plichtsbef in het gezinsleven onwaakt, en de ouders zelve hun taak vervullen, heeft de Overheid zich terug te trekken. Het ligt nog versch in aller geheugen, wat strijd daarover bij de invoering van den Leerplicht gestreden is. Het welbegrepen volksbelang eischt dan ook, dat dit zelfstandig gezinsrecht met hand en tand verdedigd worde. Wat in Engeland als spreekwoord geldt: „my house is my castle”, d. w. z. mijn huis is mijn kasteel, dat ik desnoods ook tegenover den magistraat in staat van verdediging breng, is een volkspreuk, waarin helder volksbesef en krachtige volksenergie zich uitsprekt.

Over de zaak zelve kan voor wie op het standpunt der Heilige Schrift staat, geen twijfel rijzen. Duidelijk toch wordt ons in de eerste hoofdstukken van Genesis geleerd, dat God de Heere, nog eer er van zonde sprake was, de splitsing in de twee geslachten

van man en vrouw tot stand bracht; ter heiliging van die splitsing het huwelijk, en wel zeer bepaaldelijk de monogamie, instelde; en in verband hiermede de telkens nieuwe vestiging van het zelfstandig gezin verordende, toen Hij sprak: „Daarom zal de man zijn vader en zijn moeder verlaten, en zijne vrouw aanke- len, en deze twee zullen tot één vleesch zijn.” Dat „verlaten” toch van vader en moeder, wijst op het telkens weer optre- den van een nieuw zelfstandig gezin. Ware dit „verlaten” niet verordend, zoo zou alles bijeen gebleven zijn, evenals een kudde dieren, zich al voortplantend, één geheel blijft vormen, en alleen de koninklijke dieren zich paarsgewijze afscheiden. Maar nu verordend is, dat de volwassen man zich heeft af te scheiden, en het gezin van zijn ouders te verlaten heeft, om met zijn vrouw zich afzonderlijk te vestigen, nu is hiermede het zelfstandig karakter van het ge- zin ook tegenover de andere gezinnen vast- gesteld, terwijl het in een *unio mystica*, d. i. in een mystieke unie, den band van zijn eenheid vindt. Wat er toch staat, dat „deze twee één vleesch” zullen zijn, kan noch mag verstaan worden van het toelaten van het geslachtelijk samenleven. Dit wees zich zelf uit. Neen, het is de goddelijke wijding die aan het gezin gegeven wordt. Man en vrouw komen elk uit een eigen familie en uit een eigen ouderlijk huis. Ze zijn dus twee, niet één. Zoo zou derhalve het gezin geen eenheid vormen, maar een combinatie blijven. En het is dit denkbeeld, dat wordt afgesneden door de bepaling, dat deze twee één vleesch zullen zijn, d. w. z. dat ze krachtens Goddelijke ordinantie de mystieke eenheid zullen vormen, waarin elk nieuw opkomend gezin zijn eenheidsfor- matie vindt. Dit is de betrekkelijke waar- heid, die er ligt in de voorstelling van de Roomsche kerk, alsof het Huwelijk een Sacrament ware. Dat dit zoo zijn zou, kun- nen we niet toegeven, omdat zoodoende het Huwelijk onder de Particuliere genade wordt getrokken. Maar al verwerpen we deze voorstelling, toch leert het verhaal van Genesis ook ons met volkomen duide- lijkheid, dat het huwelijk heel iets anders dan een contract is, en dat het gezinsleven tot stand komt door wat Paulus in Ef. 5: 32 noemt „een verborgenheid.”

Staat het alzo vast, dat het Huisgezin niet aan de Gemeene gratie zijn ontstaan dankt, dan rijst de vraag, welk ander ver- band er alsdan tusschen het Huisgezin en de Gemeene gratie bestaat. Eerst als dit helder wordt ingezien, kan daarna de vraag aan de orde komen, wat het Huisgezin dankt aan de „Bijzondere openbaring”, en in wat zin we spreken kunnen van een „Christelijk Huisgezin.” Wat nu het eerste punt betreft, zoo behoort het wel geen be- toeg, in wat sterke mate de ingekomen zonde met name de rust, de inrichting en ten slotte zelfs de instelling van het Huis- gezin bedreigde. Nu nog leveren de dag- bladen desangstaande, jaar in jaar uit, voor alle land en alle volk het afdoende en vol- ledig bewijs, gevuld als ze rusteloos zijn met eindeloos varieerende verhalen van allerlei zonden en misdaden, waartoe de verhouding tusschen man en vrouw verleidt. Hoerij, echtbreuk, verkrachting, liefdetwist, moord, zelfmoord, echtscheiding, en zoo veel meer, zetten rusteloos het vernielingswerk voort. Er is geen terrein van menschelek leven, waarop de zonde van den hartstocht zoo

algemeen voortwoelt, zoo ver om zich grijpt, zoo vindingrijk in haar boose vormen is, en zoo tot in het eindeloze, eeuw in eeuw uit, zich herhaalt, en tot de gruwelijkste uitpattingen voortschrijdt, als juist het terrein der geslachtsleide. Onze schouw- burgen leven letterlijk van het azen op dezen hartstocht. Teekenaars en schilders ver- spillen er hun talent aan. Schrijvers van mysterien en heel een klasse van schade- lijke lectuur zoeken er roem door, slaan er geld uit. Tot in de kleinste dorpen gewen- de geruchten er van. Schier geen fa- milie of geslacht, die door de bacil van dezen hartstocht niet in een zijner leden vergiftigd werd. En ook de naam van „geheime ziekte” behoeft slechts genoemd te worden, om den gruwel te doorzien, die juist op dat terrein van menschelek leven door de zonde is aangericht. De Heilige Apostel heeft het ons in Rom. 1: 18—32 dan ook op zoo aan- grijpende wijze geteekend, hoe juist deze hartstocht het heidensche leven in het bloeiende en machtige Romeinsche rijk ten slotte geheel ondermijnd had.

Geen instelling is dan ook feitelijk door de zonde op zoo ontzettende wijze geschokt, als de instelling van het Huisgezin; en ware hier met name geen reddende macht van Gemeene gratie bederfwerend ingetreden, dan mag betwijfeld, of er ten slotte van deze Goddelijke instelling, nog eenig her- kenbaar spoor zou zijn overgebleven. Ook aan de thans weer opkomende woeling der goddeloosheid, is het klaarkijk te ontde- ken, dat de zonde in haar voleinding, met niets minder dan met de volkomen oplossing van het Huisgezin, van het Gezinsleven en van het Huwelijk vrede neemt. Wat men ook nu weer beoogt, en met klimmende onbe- schaamdheid predikt, is de vrije liefde en een opvoeding der kinderen door de Over- heid. Vrije liefde nu beteekent, dat de mensch op dit terrein des levens, al wat menschenadel leent, zal te niet doen, om, op de wijze der lagere dieren, de bevredig- ing van zijn dierlijken hartstocht te zoeken waar en wanneer hem dit ook gelust. Een vrouwlijk en een manlijk persoon, die het met elkaar eens zijn, moeten door geen enkele usantie of zedelijke levensorde in het botvieren aan hun zinlijken hartstocht belemmerd worden; en ze moeten aan dezen hartstocht voldoende kunnen schenken, zonder dat hieruit eenige verplichting of enig gevolg voor hen voortvloeit. Staat men elkander heden aan, en morgen niet meer, dan ziet men van elkaar af, en knoopt elders gelijke betrekking aan. De werking van het kind moet door heil- melijke middelen worden tegengegaan, en wordt het kind toch geboren, dan levert de vrouw het af aan de Overheid, en deze neemt de voeding en opvoeding van het kind op zich. Eerst zoo is de tot zinlijken hartstocht verlaagde liefde geheel vrij, om- dat er zoodoende geen Huisgezin en geen Gezinsleven meer is. Het kind kent zijn vader niet meer. Bastaardij is levensregel geworden. De man leeft op zich zelf, en de vrouw leeft op zich zelf. Men spijst in publieke gelagzalen, en kleit zijn slaap- stede naar de hartstocht wenkt. Zoo ver- valt alle reden om een Huisgezin op te zetten. Het Huisgezin zou altoos een band blijven, en juist een band wil men niet. En waar, naar goddelijke ordinantie, de tee- dere band van de moeder aan het kind,

nog altoos een samenleven noodzakelijk zou maken, daar moet juist die zorg voor het kind aan de moeder ontnomen worden. Staatskostscholen vervangen het Gezin.

Zoo willen de ontuchtige denkers en romanschrijvers het thans, en ze prijzen dit stelsel aan met de belofte, dat aldus alle zonde, vergrijp en misdaad wegvalt. Bij vrije liefde is er noch hoerij noch echt- breuk meer, geen verwaarloozing van het kind, geen huislijke twist, geen broedernijd noch echtscheiding. Natuurlijk, als men leven gaat gelijk de lagere dieren leven, dan val- len vanzelf al die zonden weg, die ook onder de dieren niet kunnen bestaan, omdat alle enkele zonden zich dan oplossen in die ééne principiele zonde, dat de mensch zijn menschelekheid waardij uitschudt en wordt als het dier. In gelijken geest hebben dan ook de heidensche denkers vóór de komst van Christus zich uitgelaten. Zelfs een zoo uit- nemend denker als Plato beval zulk een Staatsopvoeding van het kind, buiten het Huisgezin, aan, en in Sparta heeft heidensche dwaasheid dat boze ideaal zelfs verwezen- lijkt. Zoo deinsde men voor niets terug. Het Huisgezin moest niet alleen verzwakt en ondermijnd, maar tot in zijn grondla- gen vernietigd worden. Het moest niet meer gevonden worden. Het moest niet meer bestaan. En waar nu, en vroeger en thans weer, de doolgeraakte wijsbegeerte, zelfs bij anders uitnemende denkers, met logische consequentie tot zulke ongerijm- heden geleid heeft en nog leidt, daar is de uitspraak niet te sterk, dat zonder de Ge- meene gratie de vernietiging van het Ge- zinsleven reeds voor vele eeuwen zoo gelukt zijn, en er toen Christus op aarde kwam, geen spoor meer van deze instelling des huisgezins zou zijn te ontdekken geweest. De zonde ongetemperd en ongebreideld zich voleindende, zou binnen korten tijd heel het Huisgezin en het Gezinsleven spoorloos hebben doen verdwijnen. Wie dan ook in de historie nagaat, tot hoe onkenbaar wor- dens toe het Gezinsleven bij vele stammen, in onderscheiden streken, ontarda is, ontarda door veelwijverij, ontarda door het matri- archaat, ontarda door concubinaat, ontarda door het losse contract des huwelijks, ontarda door de slavernij, ontarda door echtscheiding bij de maand, zoo niet bij de week, en nagaat op hoe veelzins lage trap het huwelijk zelfs nog bij de patriarchen stond, en tot in David's en Salomo's da- gen nog verkijnde, — die tast en gevoelt, hoe alleen hooger macht hier tusschen beide kon treden, om, onder al deze verbaate- ringen, toch nog de idee van het Huis- gezin, den rijkdom van het Gezinsleven, en de hooge betekenis van het Huwelijk te redden.

Dit is dan ook hier de wondere werking van de Gemeene gratie geweest, dat God zelf, die het Huisgezin had ingesteld, het voor deze vernieling door de zonde gevrif- waard heeft. Het Gezin zou door de zonde, ware deze aan zich zelve overgelaten, vol- komen te niet zijn gegaan; maar nu heeft God het door de wondere werking der Gemeene gratie, althans bij de edeler volken, nog in betrekkelijke zuiverheid, de eeuwen door, in stand gehouden. Hij heeft dit gedaan, door het getal mannelijke en vrouwelijke ge- boorten zoo goed als gelijk te doen blij- ven, en alzo de veelwijverij slechts voor

De zinkende stoomboot.

De stoomboot *Londen* bereikte Plymouth Vrijdag den 18 Januari 1866. De passagiers, die op haar stonden te wachten, gingen 's middags aan boord, en even na mid- demacht verliet de boot de haven en zette hare reis voort. Het weder was kalm, met een klein briesje. Zij had zware stormen getoeterd op hare vaart door het Kanaal, en was nu en dan voor anker gaan liggen, zo- wel te Noze als te Spithead. Niet zonder moeite en met verlies van haren loods had zij Plymouth bereikt. Doch toen de wind en de zee wat gekalmeerd waren, meende men niet langer te moeten toeven. Den geheelen Zater- dag stoomde de boot met volle kracht en kwam voldoende vooruit. Zondags den 7en woe de wind al wat harder dan den dag te voren, doch daar was voor de reizigers geen enkele reden tot bezorgdheid. Men hield de gods- dienstoefening in de kajuit onder leiding van Prof. Woolley van de Sydney-hoogeschool en den heer Draper. Zondag- nacht groeide de wind aan tot een zware bries; hevige wind- vlagen troffen het schip en de zee werd zeer onstuimig. Maandagmorgen, den 6en Januari, was het schip in volle zee en had het de golf van Biskaye bereikt, waar, bij zwaren storm, de golven in de Atlantischen oceaan zich vreeslijk hoog opstapelden. Daar de deining voortduurde, liet de kapitein, John Bohn Martin, de machine stilstaan en de brandzelen opzetten. Maandag- middag ging de wind liggen; de machines werden weer

in beweging gezet en het schip ging voort. Toen de kapitein Dinsdagmorgen poogde het schip in den koers te houden, werd de storm weer heviger, waardoor het schip zijn masten en tuigage verloor. Natuurlijk werd alles beproefd om schip en bemanning te redden. In- tusschen groeide de storm aan tot een orkaan, de zee stond hoog en hol, stortte hare golven over het schip en sloeg de bakboordsreddingsboot weg.

Zoo verliep de lange akelige nacht van Dinsdag op Woensdag, en toen de storm 'smorgens nog geen tekenen gaf van zich te zullen neerleggen, beval de kapitein het schip te doen wenden, ten einde te beproeven naar Plymouth terug te keeren en daar de avrij te herstellen. Een half uur nadat men van koers veranderd was, leek de zee een furie, die het schip beukte en de stuurbords- reddingsboot wegsloeg. De *Londen* met hare passagiers en bemanning waren nu twee honderd mijlen zuidwestelijk van Landsend. Het schip stampte geweldig. Omstreeks half tien 's avonds van den 10en Januari viel een water- kolom, zoo hoog als een berg, onverwachts op het midden- dek des schips, slingerde het hoofdiluk weg, stroomde de machinekamer binnen, doofde de vuren en bleef op de lager gelegen dekken staan. Alles wat voor de hand lag werd aangevoerd om het lichtgat te stoppen, zoals zeilen, dekens, matrassen en het water uit te hoozen, maar zonder enig succes. Toen den kapitein aangezegd werd, dat de machines niet meer werkten, begon deze eenige vrees te verraden voor zijn schip. Op zeemansmanier drukte hij dit uit door te zeggen: „Jongens, bidt.” Intusschen nam de storm steeds in hevigheid toe. Middernacht hield de heer Draper een bidstond in de kajuit, waarin passagiers en bemanning zich verdrongen. De kapitein, die gelukkig bidden geleerd had, voordat hij aan boord kwam, ver- toonde zich nu en dan onder de biddenden, doch haastte

zich dan weer naar het dek. Vele gebeden rezen op tot God. Sommigen openden hunne bijbels en lazen de woorden des Heeren tot vertroosting en besturing van zichzelf. De een na den ander begaf zich tot den leeraar en vroeg: „Mijnheer Draper, bid met mij”, een verzoek waaraan terstond volkomen werd. De trouwe dienstknecht des Heeren, die 24 uren lang zonder ophouden de menschen vermaand had, redding te zoeken bij Jezus Christus, riep nu luide over het dek: „O God, dat allen, die niet bekeerd zijn, nu nog bekeerd worden.”

Toen de Donderdag aanbrak was alle hoop op behoud verloren. De kapitein maakte dat aan allen, passagiers en equipage, bekend. Het schip begon reeds te zinken. De meesten hoorden deze droeve boodschap met onderwerping en bereidschap zich voor God te onthouden. Moeders drukten hare kinderen aan hare borsten en zegden de voor 't laatst. Vaders vermaanden hun kroost om zich, om hand aan hand met hen in de diepte weg te zinken. Mannen en vrouwen omhelsden elkaar en zwoeren eeuwige liefde. Ouden van dagen trokken zich terug om samen te sterven. „Vaarwel”, riep de vriend den vriend toe. Temidden van dit alles verscheen de predikant Draper, zeggende: „De kapitein van dit zinkende schip zegt, dat er geen hoop is. Maar de Overste volcinder onzer zaligheid zegt, dat er hoop is voor allen, die tot Hem hun toevlucht nemen.”

Enige wanhoopige pogingen werden nu nog aangewend om in twee kleine booten, die overig waren, het zinkende schip te ontvluchten. Doch een dezer werd verbrijzeld, en de andere scheen kans te hebben eerder in de diepte weg te zinken dan het schip. Op bevel van den kapitein nam de tweede machinist het bevel over laatstgenoemd vaartuig met zooveel als zich in dit notendopje durfden wagen. „Er is geen kans dat de boot het land bereikt.

Evenmin is er hoop voor het schip”, zeide de kapitein, doch beproeft toch te ontkomen met het hulpe, mannen; mijn plicht is hier te blijven.” Te vergeefs beproefde men hem te bewegen mee te gaan. Zijn antwoord bleef: „Ik mag niet; mijne roeping is met de achterblijvenden Gods aangezicht te zoeken. Ik wensch u een behouden aankomst toe! „Nog enkele wenken gaf hij den vertrekkenden, en toen ging hij weg. Op dat oogenblik riep een dame, bloothoofds en met lohangende haren op het dek verschenen: „Twaalfduizend gulden voor een plaats in de boot.” De helper van den dokter bood 6000 gulden voor een plaats. Het was te laat. De kleine boot met 16 zee- lieden en 3 passagiers was verdwenen. En vijf minuten later zonk de schoone stoomboot, de *Londen*, met zijn kostbare vracht en meer dan 250 onsterfelijke zielen, mannen, vrouwen en kinderen, in de diepte van den oceaan. De laatste woorden, die men van de stervenden hoorde, waren die van den heer Draper: „Schikt u om uwen God te ontmoeten.” Het kleine bootje werd — wonder boven wonder — met zijn geheele bemanning gered door Hem, die doet naar den raad zijns willens. Een Italiaans schip nam de schipbreukelingen vriendelijk op en behandelde ze goed. Waren dezen niet gespaard, nooit zou men iets gehoord hebben van het schip de *Londen*, zijn behaagten kapitein en zijn moedigen leeraar. Men zegt, dat toen het bootje van het zinkende schip zich verwijderde, de verdronkenen passagiers met hunne handen en zakdoeken wulften en hartelijke hoodschappen voor hunne vrienden medegaven.

DE GAAY FORTMAN.

enkelens mogelijk te maken. Hij heeft dit gedaan, door de weelde des levens van de groote menigte af te wenen, en alzoo den steun der weelde aan dezen boozen hartschoot bij de massa te ontnemen. Hij heeft dit gedaan door een duurzame liefde, aan wie gepaard waren, voor elkander in het hart te ontvonen. Hij heeft dit gedaan door de sterke moederliefde, die Hij aan de vrouw die moeder werd, voor haar kind heeft ingestort. Hij heeft dit gedaan door de kinderen zich aan hun ouders te doen hechten, en eerbied voor het ouderlijk gezag door de hulpbehoefte zelf aan het kind in zijn eerste levensjaren in te prenten. Hij heeft dit gedaan door wetgevers te verwekken, die ook onder de heidensche volken voor de eere van het huwelijk zijn opgekomen. Hij heeft dit gedaan door de zondige gevolgen van de vrije liefde zoo luide tot de volksconscientie te doen spreken, dat de eenvoudige er voor terugschrikte. Hij heeft dit gedaan ook daardoor, dat hij het stille huwelijksleven kroonde met een zegen van levensgeluk en levensgenieting, die ten slotte toch weer het hart toesprak en bekoorde. En dit alles te zamen nu vormt die Gemeene gratie, waardoor het God belijfde heeft, het Huisgezin, onder wat vaak verschillende vormen ook, toch als instelling in stand te houden, en het vooral onder Israël zelfs tot hoogten trap van heiligheid te doen opklommen.

Het is die Gemeene gratie die nog doorwerkt, en ook bij ons volk in kringen, waaruit alle geloof verdween, de tradities van het Gezinsleven soms op zoo schoone en edele wijze in stand houdt. Vandaar, dat ge nog in grooten getale ook onder ons geheel moderne en soms erger dan moderne, gezinnen vindt, die in het huwelijksleven rijk en gelukkig, door zuiverheid uitmunten, de liefde heiligen, en de zorg voor de kinderen tot heilige levenstaak kozen. Het is aan die Gemeene gratie en aan haar alleen te danken dat, b.v. onder een volk, zoo ingeslapen als het Chineseche, de eerbied voor het ouderlijk gezag nog zoo krachtig voortleeft, dat het onze gedoopte kinderen vaak beschamen kan. En het is vrucht van diezelfde Gemeene gratie, dat, terwijl in de kringen der rijken en der armsten met name in de steden de zonde van den wel lust zoo vernielend voortkruist, — op het platteland, en bij onzen gewonen handwerkstand, en zoo ook bij onze eenvoudige burgerij, nog een zin voor huwelijksgeklug voortbestaat, die de kracht uitmaakt van ons volksbestaan. Dat ook bij deze klasse der bevolking, zonde zich in het goede mengt, ontkennen we daarom niet; maar het feit mag dan toch dankbaar geconstateerd, dat de overtuiging in deze kringen onverzwakt stand houdt, dat het Huisgezin de normale levensorde is: dat het Huwelijk om Godswil in eere is te houden, en dat alleen het Gezinsleven bevrediging schenkt aan onzen menschenlijken dorst naar levensgeluk.

„Door den Rechterstoel van Christus“.

Want wij zullen allen voor den rechterstoel van Christus gesteld worden.
Rom. XIV : 10c.

Volkomen heider is de voorstelling van het Laatste Oordeel ten aanzien van die in Jezus ontslapen zijn, niet.

Vast staat, dat óók de verlost en gezaligden voor Christus als Rechter verschijnen zullen. Jezus eigen schildering toont het ons, en zijn apostel spreekt het met zoovele woorden uit in Rom. 14:10, als hij de Christenen te Rome tot teederheid in den omgang met de broeders vermaant, en dit aandrang met deze bewoordingen: „Want wij zullen allen voor den rechterstoel van Christus gesteld worden.“

Het mag daarom niet voorgeeld, alsof de gezaligden in het Laatste Oordeel slechts als toeschouwers of getuigen zullen optreden. „Gesteld worden voor den rechterstoel“ beteekent wel ter dege, dat men zelf aan het oordeel wordt onderworpen.

In wat Jezus zelf over de schapen en bokken sprak, is dan ook *teuvels* soort vonnis: een vonnis van *vrijpraak* voor de gezaligden, en een vonnis van *verdoemenis* voor wie geen vrede in het bloed des Kruises zocht.

Hieraan min of meer afwijkend daarentegen is de andere voorstelling, die even telt in de Hellige Schrift gegeven wordt, dat zij, die Jezus toebehooren, zelve met Jezus als *Rechtvaardigen* zullen zitten.

Zoo sprak Jezus het uit, dat zij, die hem gevolgd zijn, straks, als de ure voor de wedergeboorte der gehele wereld slaat, met Hem zullen zitten op tronen, oordeelende de twaalf engelachtigen Israels. De heilige Apostel betuigt ons, dat wij de engelen oordeelen zullen. En op Palmus ziet Johannes, hoe zij, die onthoofd waren om het getuigenis van Jezus, zaten op tronen, en hoe „hun het oordeel gegeven werd.“

Deze twee staan dus naast elkander. Van den éénen kant is ons openbaar, dat niet alleen de ongelovigen, maar ook de geloovigen, voor den rechterstoel van Christus zullen verschijnen, als beschuldigden en aangeklaagden, die hun vonnis van vrijpraak en hun heerlijk loon zullen ontvangen. Maar ook van den anderen kant, dat de geloovigen met Christus als rechters zullen zitten, en zelve aan het uitspreken van het vonnis zullen deelnemen.

Ten verzoenen is deze tweeledige voorstelling alleen zoo, dat, gelijk Jezus indrukkelijk leert, eerst het vonnis van vrijpraak over de geloovigen zal gaan, en dat ze, nadat hun vrijpraak is afgekondigd, met Hem als rechters zullen zitten, om het vonnis te slaan over wie stierf buiten Jezus.

Het is wel zoo, dat men gezegd heeft: „Ge moet dit alles niet letterlijk nemen, en het volstaat zoo gij er slechts uit leest, dat wie in Jezus ontslapen is, als kind van God, met Christus één, den zondar oordeel, maar ook zelf als gewezen zondar behoefte aan openlijke vrijpraak heeft“; maar we betwijfelen of de Hellige Schrift hier toe recht geeft. Juist toch met opzicht tot het Laatste Oordeel is de profetische teekening in de Hellige Schrift

zoo scherp belijnd en zoo breedvoerig, dat elke louter overdachtelijke opvatting is uitgesloten.

Er zal een Laatste Oordeel zijn, er zal een vierschaar zitten, en er zal gericht worden gehouden.

Wie dit alles verstaant en wegdoort in geestelijke gewaarwordingen, doet zeer stellig aan de openbaring der Hellige Schrift tekort.

Toch zullen we op onze hoede zijn, om de teekening niet onzerzijds door de vinding onzer verbeelding nader te gaan uitwerken. Dit moge de zanger en de schilder beproefd hebben, ons geloof behoort zich hiervan verre te houden.

Te vragen hoe die talloze en talloze miljoenen voor de vierschaar een plaats zullen vinden; hoe het denkbaar is dat ieders gehele leven geopenbaard zal worden; hoe eindeloos lang zulk een rechtspraak wel zou moeten aanhouden; hoe er van een publiek, voor allen hoorbaar vonnis sprake zou kunnen zijn; en zooveel meer; komt ons niet toe. Gissen baat hier niet. Al wat ons goed en noodig was te weten, is ons openbaar, maar de grenzen van dit openbare zullen we dan ook niet overschrijden. In de toestanden die dan intreden, zal elke verhouding zoo geheel anders worden dan thans; zal de waarneming en de gemeenschap een zoo geheel ander karakter dragen; dat ons elk begrip over wat het dan zijn zal, toch ontgaat. Wat Jezus zegt, dat de menschen zelfs van elk ijdel woord dat ze gesproken hebben, rekenschap zullen geven, gaat al ons begrip zeer verre te boven. En toch sta hier de vraag: Zou Jezus dit zoo stellig verklaard hebben, als het feitelijk op niets zou uitloopen? Juist de vergeestelijking van al wat op het Laatste Oordeel betrekking heeft, heeft tweegebracht, dat verreweg de meesten ophielden met dat Laatste Oordeel als met een werkelijke gebeurtenis te rekenen, terwijl toch Jezus en de apostelen omgekeerd geen middel onbeproefd laten, om het ons zoo werkelijk en reëel als het zich slechts even denken laat, voor te stellen.

Of dan zij die in Jezus ontslapen, niet reeds gerechtvaardigd zijn? En hoe het dan kan, dat wie de vrijpraak reeds ontving, toch nog in het Oordeel komt? Of die tegenwerping ligt het antwoord gereed.

De vrijpraak doorloopt hier verschillende trappen. Eerst is de vrijpraak in de gedachten van den Rechter. Dat is het voornemen om vrij te spreken. Datgene dus, wat men genoemd heeft de rechtvaardigmaking van eeuwigheid. Niet eerst later komt God tot de ontdekking, dat zij vrijgesproken moet worden. De feiten waarop de vrijpraak zal moeten rusten, worden Hem niet eerst later bekend. Integendeel, alle bewegingen van het vonnis uwer vrijpraak zijn in het eeuwig voornemen aanwezig. Gij zijt van eeuwigheid als een die vrij zal gesproken worden, bij uw God bekend.

Een geheel andere trap in uw rechtvaardigmaking, is het, als in de bekeering het vonnis der verdoemenis u ter nederwerpt, en alana in het geloof het vonnis der vrijpraak aan uw ziel betuigt en door u in eeuwig jubel aanvaard wordt. Dat is de onderwerpelijke rechtvaardigmaking door het geloof.

Dan weet God het, en gij weet het. Maar daarom is het ook zoo nog niet tot een publieke vrijpraak geworden, en dit toch is bij elk vonnis volstrekt onmisbaar. Een geheim vonnis van vrijpraak of veroordeeling kan nooit anders dan voorlooppig zijn.

En daarom volgt dan tenslotte de rechtvaardigmaking in den hoogsten trap, die niet plaats heeft in de verborgen wetenschap Gods, noch in de even verborgen wetenschap van het geloof, maar voor aller oer, in het openbaar, ten aanschouwe van heel de wereld en van alle engelen.

Eerst die vrijpraak, die rechtvaardigmaking in het Laatste Oordeel beslist en besluit de zaak.

Toen God u rechtvaardig stelde in zijn eeuwig voornemen, stond er tegenover dat gij toch in zonde zoudt ontvangen en geboren worden. Toen ge gerechtvaardigd werdt door het geloof, stond hiertegenover, dat toch de inwonende zonde nog niet van u was genomen. En dan eest, in het Laatste Oordeel, zult ge publiek, voor aller oer, rechtvaardig verklaard worden, nadat het overtuigend voor een ieder zal gebleken zijn, dat gij rechtvaardig zijt.

Rechtvaardig, omdat er dan geen zonde meer in u zijn zal, en omdat de losprijs uwer ziel voor uw erfzonde en uw „dadelijke“ zonden in het volbrachte werk van Christus gereed zal liggen, en de volkomen volbrenging van de wet door Christus als de uwe gelden zal.

Eerst rechtvaardig gesteld in het voornemen Gods, daarna rechtvaardig gesteld door het geloof, zult ge dan eerst als rechtvaardige staan in de volle aanschouwing.

En wat anders zal daarin verheerlijkt worden, dan het werk van Gods eeuwige ontfermingen aan uw ziel en aan heel uw persoon?

Satan klaagt u aan, de wereld klaagt u aan, uw eigen conscientie getuigt tegen u. Hoe kunt ge dan gerechtvaardigd worden en vrijpraak erlangen, zonder dat God het oog toe doet voor uw zonde, en dus eigenlijk recht spreekt tegen het recht in.

Weldu, hierop zal het Laatste Oordeel het antwoord geven. Er zal dan blijken, zoo, dat Satan noch de wereld tegenspraak kan doen hooren, dat Gods ontfermingen zoo wonderbaar in genade hebben gewerkt, dat ge naar het stiptste recht niet meer veroordeeld kunt worden en dat uw vrijpraak Gods rechtvaardigheid niet verdonkert, maar in het klaarste licht doet uitkomen.

Het is daarom zoo jammerlijke schade voor het geestelijk leven, dat ook onder Christenen de allebeheerschende belijdenis der rechtvaardigmaking almeer in een streven naar heiligmaking verduisterd wordt.

Dit is niets dan geestelijk egoïsme. Alleen maar vragen, hoe wordt ik heilig, en niet meer vragen, hoe komt God tot zijn recht ook ten aanzien van mijn wezen. Het is meer over eigen heil, dan over de eere van Gods recht bekommerd zijn.

En vraagt ge, of dan de publieke openbaring van ons leven niet pijn zal doen, zij dan geantwoord: Ja, indien dit hier op aarde geschiedde. Maar stellig neen, als juist de wonderkracht van Gods ontferming daarin zal uitkomen, dat zij zulke zondige personen, als ook wij waren, nochtans niet alleen vergeven en verzoend heeft, maar ook naar het strengste recht ten slotte heilig en gansch rechtvaardig in zijn oordeel gesteld heeft.

Wie in Jezus ontslapen zijn, verlangen naar dat Oordeel en vrezen het niet. Immers dat Laatste Oordeel zal eerst de volle triomf van Gods genade zijn, en tenslotte de volle triomf van onze eigen worsteling met Satan, zonde en wereld.

Amsterdam, 16 November 1900.

Niet alzo.

Tot ons leedwezen zagen we, dat het tijdschrift: *Wat zegt de Schrift?* zich verleiden laat tot min goede polemieken.

Op blz. 149 toch poogt de heer J. te M. de stelling te verdedigen, dat de bijzondere roeping, en wel de roeping door het gepredikte woord, onder inwerking van den Heiligen Geest, „aan het geven van het eerste leven, aan de wedergeboorte, voorafgaat.“

Dit zij zoo; een eigen opinie daarover te hebben, is zijn recht, al is het voor ons aan geen twijfel onderhevig, dat hij zich ten deze vergist.

Maar wat niet goed is, en niet mag, en waarop ons *Niet alzo!* slaat, is, wat hij op die verklaring van zijn gevoelen volgen laat.

Daarin toch zegt hij, dat hij nu hetgeen hij beweert, behoorlijk met citaten zal gaan bewijzen.

Wederom uitnemend.

Maar nu volgt er: „Ik weet wel dat er in onzen tijd menschen zijn, die het niet noodig achten te bewijzen wat zij uitspreken.“

Dit gaat al mis. Zoo toch stelt hij zichzelf als de brave man tegenover die booze anderen.

En hoe teekent hij die booze andere mannen?

Aldus: Het zijn menschen, die als zij iets zeggen, willen dat het daarom waar zal zijn. „Zij vinden u zelfs onbescheiden en aanmatigend, als gij bewijzen vraagt van hetgeen zij beweren. Bij hen geldt de regel: „Het is zoo, omdat zij het zoo zeggen.“

Let nu wel, het geldt hier heilige dingen, het geldt de mysteriën des geloofs. En nu zijn deze aldus geteekende menschen zoo vermetel en zoo verwaten, dat zij de waarheid omtrent deze heilige dingen niet vaststellen op gronden, maar zich het recht aanmatigend, daarover geheel naar eigen goedvinden een beslissing te geven, en op grond van dit hun goedvinden het als waarheid willen doen gelden.

Dat de heer J. te M. bij het teekenen der mannen met name den hoofdredacteur van de *Herant* bedoelde, is zoo doorzichtig, dat hijzelf er niet aan denken zal om het te ontkennen.

Ieder lezer voelde dit bij het lezen ter stond.

Dit nu sticht niet. Daar spreekt geen ernst in. Niet dit is de manier, om onder Christenbroeders tot een zich onderling verstaan over geschilpunten te komen.

Het is de *liefde* die in zulk schrijven gemist wordt.

Bovendien, de feiten weerspreken al zulk zeggen. In de *Herant* is door citaten bewijs geleverd uit meer dan twintig Gereformeerde schrijvers omtrent dit geschilpunt, de heer J. te M. geeft drie citaten. Hoe kan hij dan zeggen, dat hij de man is die alles bewijst, en dat die anderen zoo maar spreken zonder bewijzen te leveren? Gewezen nu nog van de dissertatie van wijlen den Doctorandus Kramer, waarin heel het heilgele onzer Gereformeerde Theologen als wolke van getuigen met breed citaat is opgeroepen.

Welke zijn al verder zijn eigen citaten. Hij citeert Brakel en Francke, ... en óók Calvin.

Nu is dezerzijds steeds erkend, dat Brakel in dit punt niet homogeen is met Voetius, Maastrecht en onze andere oude Theologen; zelfs niet met Witsius. Hij is een theoloog uit de latere periode, die, onder geheel andere condities, tegen het kwaad der volkskerk streed, en dus in geheel andere antithese stond dan onze eerste mannen.

Beteekenis heeft hier dus alleen het citaat van Calvin.

Van hem nu slaan op de zaak alleen deze woorden uit het citaat: „Er is ook een bijzondere roeping, waarmede Hij gemeenlijk alleen de geloovigen verwaardigt te roepen, waar Hij door de inwendige verlichting van Zijn Geest te weegbrengt dat het gepredikte woord in hun hart pos vat.“

Weldu, deze woorden van Calvin beaamen we zonder voorbehoud, vooral gelijk Calvin ze zelf in het Latijn schreef: qua solos fideles dignatur. En niet gelijk de vertaler het maakte, alsof er gestaan had: qua solos fideles dignatur vocare. Dit vocare staat er niet bij.

Dat Calvin hiermede nu niet bedoelde (wat te bewijzen viel) dat instrumenteel door de predikatie het leven ontstaat, blijkt uit wat er onmiddellijk op volgt. Daar toch zegt Calvin: „Soms echter maakte hij ook dezelven deze bijzondere roeping deuchtig, die hij slechts voor een tijd verlicht“. Zelfs de heer J. te M. zal toch niet beweren, dat de tijdgevoeligen het leven eerst ontvangen, en dan verliezen.

Calvin spreekt hier dus alleen van de *verlichting*, en zegt dat deze te beurt valt aan *geloovigen*; niet dat ze eerst hierdoor geloovigen worden.

De heer J. te M. geeft dus slechts één citaat dat gewicht kan hebben, en juist dat één citaat bewijst, wat hij beweert, niet.

Wel betuigt óók Calvin, gelijk wij dit van harte hem nazeggen, dat de specialis vocatio den Geest der wedergeboorte met zich brengt (haec secum affert Spiritus regenerationis), maar dit is heel iets anders dan wat de heer J. te M. stelde.

Toch kunnen we hierop thans niet verder ingaan. Ditmaal willen we alleen protest indienen tegen wat ons dunkt een wijze van strijdvoeren te zijn, die onder broeders niet goed is, en er voorts op wijzen, hoe weinig recht de schrijver had, om te zeggen, dat hij nu eens *bewijzen* zou, wat hij beweerde, en dat wij geen bewijs hadden geleverd.

Bij Kramer kan de schrijver aarzelen, hoe het historisch verloop der gedachtenontwikkeling ten deze ook bij Calvin was (p. 86-114).

Wat onszelven aangaat nemen we ons liever voor, zodra de derde en laatste reeks over de *Gemeene gratie* ten einde zal zijn gebracht; iets wat denkkelijk in Juli 1901 zoo zijn zal; in onze voorstukken een nieuwe reeks artikelen te openen onder den titel: *Leergeschieden in onze kerken*.

Daarin zullen we dan achtereenvolgens de verschillende stukken aan de orde stellen, die in den boezem van onze kerken op dit oogenblik tot uiteenlopende zienswijzen leiden.

Alleen zoo is ordelijke behandeling mogelijk.

Het incidenteel nu eens over dit, dan over dat punt disputeeren, leidt niet dan tot eindeloos verwarring.

Het denkbeeld, op de Pastorale Conferentie geopperd, dat men een volgend maal over het al of niet instrumenteel karakter van de Schrift bij de Wedergeboorte, Dr. Kuypert tot een twistgesprek met wie van hem verschildt zou uitnoodigen, komt ons dan ook weinig praktisch voor, en eer geschikt om van elkander af te raken, dan elkander naderbij te komen.

Reden, waarom een daartoe strekkend verzoek door schrijver dezes niet is aangenomen.

Practicisme.

IX.

Vraagt men ons nu, wat dan toch wel op deze ontwikkeling van de ziekenverpleging is aan te merken; of er dan schooner arbeid te bedenken valt, dan lijdenden op hun krankbed het leed te verzachten; en of het dan toch geen vitten op alles wordt, zoo ook hierover afkeurende critiek moet gaan; — dan zullen we in dit verband geen woord spijlen aan den lof der ziekenverpleging — goede wijzen behoefte geen kranen — maar ook hier er op wijzen, hoe er op elk terrein doode vliegen zijn, die de beste zelf bederven kunnen.

Dit wordt niet in de voornaamste plaats gezegd van den „zuster-naam“ en het „ordekleed“, al valt ook hierop captie te maken. Onze critiek bij deze ziekenverpleging doet op heel iets anders, t.w. op haar verband met Huis en Kerk.

Toch zij vooraf met een kort woord ook die „zuster-naam“ en dat „ordekleed“ bespreken.

Van „broeders en zusters“ spreekt men, ook waar niet op geboorte uit hetzelfde bloed gedeeld wordt, daar, waar sprake is van een ambtelijk of geestelijk verband, waarin verschillende personen tot elkander staan. De Vrijmetselaars hebben de vaste gewoonte, elkander broeders te noemen. In kerkeraden heeft men eveneens van oudsher de vaste gewoonte gehad, althans van en over elkander als „broeders“ te spreken. En op nog veel breder schaal spreekt de Dienaar des Woords in Christus kerk de vergaderde geloovigen aan als „broeders en zusters in onzen Heere Jezus Christus.“

Afwijkend van dat vaste gebruik, is het incidenteel gebruik van den broedernaam, bij het toespreken in ernstige oogenblikken van landgenooten, strijdmakkers of lotgenooten, waarbij dan meestal de saamvoeging: *mannenbroeders* gangbaar is. Het woord „zuster“ wordt in dien zin niet gebezigd.

Een aanspraak die met: Vrouwenzusters begon, is ons niet bekend. En zulks niet, alsof de „zusters“ niet met de „broeders“ van gelijken rechte waren, maar omdat de vrouw minder dan de man voor het publieke terrein des levens roeping en gave ontving, alsook omdat een toespraak aan „Mannenbroeders“ bedoelt een beroep op manlijke verkeeracht, en het „vrouwenzusters“ juist de omgekeerde uitwerking zou hebben. „Mannenbroeders“ richt zich tot heroreken moed, „vrouwenzusters“ zou zich richten tot de teederheid des gemoeds.

Tegen het gebruik van het woord „broeder“ in bovengemelden zin nu bestaat op zichzelf geen wezenlijke bedenking, al stellen we op den voorgrond, dat de broedernaam alleen ter aanduiding van de geloovigen tot zijn volle recht komt. De geloovigen belijden voor elkander en voor de wereld, dat ze uit éénen Vader in de hemelen geboren zijn, en als zoodaandig „Gods kinderen“ heeten. Waar nu één Vader is en vele kinderen, daar is de broedernaam voor de onderlinge betrekking, waarin deze kinderen tot elkander staan, de eenig juiste uitdrukking. Overal daarentegen waar dat hebben van dien éénen Vader ontbreekt, kan de broedernaam of zuster-naam nooit anders dan in oneigenlijken, overdrachtelijken zingebezigd worden. Onderling aaneensluiting doet nooit de betrekking van broeder of zuster ontstaan. Het geheel eigenaardige toch van de betrekking van broeder en zuster, evenals die van vader en kind, is juist daarin gelegen, dat deze betrekking niet door onzen wil tot stand komt, noch door onze keuze, maar geheel buiten ons om. Men kiest zijn broeders en zusters niet, men maakt iemand niet tot broeder of zuster, en men wordt niet iemands broeder of zuster door eigen wilsdaad, maar door eene van onzen wil onafhankelijke geboorte. Alle vereeniging of aaneensluiting tot een dussgenaamd broederschap is uit dien hoofde een in zichzelf ongerijpde gedachte. Schoonbroeder en schoonzuster is alleen daarom een gezonde term, omdat deze zich aan het wezenlijke broederschap rechtstreeks aansluit, en door de voorvoeging van het *schoon* er geenoegzaam van onderscheiden is, om verwarring af te snijden.

Intusschen kan men op grond van het broederschap, dat ons als kinderen Gods saamverbindt, zeer wel den naam van broeder laten opkomen, zoo dikwijls men die gezamenlijke geestelijke geboorte uit den Vader der lichten met eenigen nadruk wil laten uitkomen. De Hernhutters noemen hun vergadering liefst „broedergemeente“, en bedoelden daarmede oorspronkelijk niet anders, dan dat zij zich als geloovigen en belijdende Christenen aaneensloten. Ze ontkenen daarom niet, dat er ook buiten hun kring kinderen Gods waren, maar deden door dien naam slechts uitkomen, dat zij elkander als broeders en zusters in Christus erkenden. En zoo ook was de oorsprong van den broedernaam voor de onderlinge betrekking van ambtsdragers in de gemeente. Dat kerkeradsleden elkander als broeders begroetten, was niet ter oorzaak van het ambt, alsof eerst het ambt den broedernaam deed opkomen, maar wijl ze als ambtsdragers der gemeente hun Christelijk karakter als kinderen Gods wilden eeren.

Uit dit oorspronkelijk goede en volkomen gerechtvaardigde gebruik is intusschen al spoedig een geheel ander begrip opgekomen, alsof men door afspraak, door aanstelling, door aaneensluiting enz. elkander tot broeders of zusters maken kon. Zoo echter drukte het niet de gemeenschappelijke herkomst uit, maar een titel diennamen elkander over en weer gaf, om de innige of de nauwe betrekking uit te drukken, waarin men over en weer tot elkander stond.

Aanvankelijk bleef dat nog beperkt tot het heilige terrein. Wie op heilig terrein, door heilig beginsel gedreven, zich voor een heilig doel aaneensloten, vormden dan een broederschap of confrérie. Vandaar dat het ordewoorden onder de Hierarchie er als vanzelf toe overging, om op dezen broedernaam beslag te leggen, en dat in verband met, of los van deze orden, zich vooral in later tijd allerlei broederschappen gevormd hebben, als de Skapulierbroederschap, de Rozenkransbroederschap, enz.

Dat vond vooral vroeger navolging ook bij wie tegen de Hierarchie min of meer in oppositie stonden, zoals bij de Broeders der vrijen geestes, de Broeders des gemeenen levens, enz., gelijk in den laatste tijd ook onder Protestanten de Broederschap der Adventisten opkwam, en ook de Darbisten wel „Broeders in den Heere“ genoemd worden.

Nog verder week het later gebruik van het oorspronkelijke af, waar men ten slotte geheel het heilige terrein verliet, en den naam van *confrater* of *confrère* of broederschap voor allerlei ambtsbetrekking, gildenverband, of voor eenheid van bedrijf, ook zonder verband, invoerde, gelijk o. a. de journalisten de gewoonte hebben, elkander steeds met den Franschen naam van *confrère* te betitelen.

Eerst dus: het saam zich kennen als kinderen Gods en daarom als broeders geboren uit éénen Vader. Toen: de broedernaam gebezigd, waar dat zijn van kind Gods met bijzondere nadruk uitkwam. Daarna: de broedernaam in gebruik voor het zich vereenigen op heilig terrein voor een heilig doel. Voorts: de broederschap een meer gemeene en gewone naam voor allerlei verbanden en vereenigingen. En ten slotte geheel van de oorspronkelijke betekenis vervreemd: van broeder en zuster, of van confrater en confrère gesproken, om uit te drukken dat men op maatschappelijk terrein in eenzelfde beroep optrad.

Zoo nu bezien, zou er op zich zelf niets tegen zijn geweest, dat ook Christenbroeders die zich vereenigden, om in naam van Jezus de kranten te verplegen, tegenover elkander bekend, dat ze elkander erkennen als kinderen Gods, als kinderen Gods liefhebben, en met elkander als kinderen Gods in dezen heiligen dienst arbeiden willen.

Maar zóó liep het gebruik bij de ziekenverpleging niet. Het sprak aldoor van *zusters*, ook daar waar van Christelijke belijdenis geen oogenblik sprake was; ook dan als het een kring gold, die geheel buiten alle Christelijk geloof stond. Niemand kan uit dien hoofde beweren, dat de oorspronkelijke naam hier in zijn zuiverheid tot zijn recht kwam. De naam „zuster“ drukte bij de ziekenverpleging allengs geheel hetzelfde uit, wat het broeder in de gilden of corporatie beduidde. Er lag niet anders in, dan dat men door eigen keus zich tot dat gemeenschappelijk werk vereenigde. Van het geboren zijn uit éénen Vader in de hemelen bleef geen zwak spoor zelfs merkbaar. Voor zoover zulke vereenigingen nog min of meer geloovig waren, stak in dien zuster-naam dan ook niets anders dan een navolging van de Roomsche broederschappen of orden; en voorzover de ziekenverpleging geheel buiten Christus omging, was het niets dan een wereldsche confrérie.

In Roomsche landen werden van oudsher alle hospitalen door orde-zusters bediend. Zoo was daar de zuster-naam inheemsch geworden. En het is uit dit gebruik in Roomsche landen, dat men dien zuster-naam ook in onze gasthuizen heeft overgebracht.

Dit komt daarin het sterkst uit, dat de naam van zuster bij de ziekenverpleging als *titel* in eigenlijken zin gebezigd wordt. Het is niet alleen, dat men elkander als zusters toespreekt, maar er wordt van de verpleegsters als zusters gesproken, geheel los van haar onderling verband. De directie heeft twee *zusters* noodig. Een candidaat meldt zich aan om *zuster* te worden. De directrice is een *zuster* goede *zuster* op het spoor. De verpleegster heet *zuster A* of *zuster B*. Er is een *zuster* voor de jongenszaal, een *zuster* voor de kinderzaal.

Zoo is *zuster* de aanduiding van een kwaliteit, van een dienstbetrekking; van een officie geworden, en dit juist is met den echten zuster-naam in onverenlijken strijd. In uw huis, als ge zes dochters hebt, zult ge nooit spreken van een *zuster* voor de kinderkamer, of van een *zuster* voor het huishouden, van *Zuster Anna* of van *Zuster Petronella*. In huis, als het werkelijke zusters

geldt, kom orde als worden uit haar taak e Op grond tantsche Cl zuster-titel v pleegster z zin hoort h onder ons n schap wordt zuster wordt soort ordenn uit geheel e geheel ander Dat vrou uit den d God gebore in Christus l als zusters l kwaliteit o naam worden Alleen bi geestelijke o was het dan deze zusters na en op zoo de Protestant werd overge

Liturgisch worden door beide daarom tuurlijk uitsluit Als men u van den Dien overgaat, is l gang alleszins Meer object men we al w dicatie vooraf teit van den p Geheel dat eer gelijk het in daud het geval den voorgeschry goed, zoo hij beelden inlisch den machtigste digheid des H stemt tot rust besef van een en laat juist de den dienaar treden.

Zoodra het catie toekomt, Postillen gelees diker uitkomen eigen geestelijk schap met zijn een eigen woord Er is hier d éne welbegren het andere, en een eigen karak bevoordt, zo den Dienst sch De Dienst wordt ven gedeeld; en scheid tusschen uit het éne in Van oudsher scherp en deuide de voorganger van den Dienst i Gelijk nu nog z het heilige Avon diend worden, z dat eerste deel dat de Dienaar i het in de Engels nog het geval. O kerken.

De kansel w bracht, en voor was een verheve den hoog, met d Dienaar ging dan of voor de leze leidde hij het e den Dienst. Was dan dat eer dan verliet hij d den kansel, beke predicatie. Ieder zag en v derschheid. De lange diens tweeën geplist, e lang, juist zoals het geval is bij d Avondmaal.

„Menschen aan tegen spanning v het langer, dan on alle aandacht d dienstig, om die nging onzer ziel t zekere afwisseling, blik een gevoel v van dat eerste i bereikt. Er is e is. En daarna kee nieuwe aandacht, kracht en op enig Bij ons daarent den kansel dadelijk Dienst door op de Doop of Avondmaa dus van den kansel één stuk door. A zelfde stem, dezelf van het luisterend predicatie, dankzeg zelfde klankgeleid i Voeg daar nu b onze kansels mees dat wie aandachtig eenigszins achterov sommige voorgange uren rekken, en ge tuurlijke spanning h uren lang, in die h

geldt, kom orde als worden uit haar taak e Op grond tantsche Cl zuster-titel v pleegster z zin hoort h onder ons n schap wordt zuster wordt soort ordenn uit geheel e geheel ander Dat vrou uit den d God gebore in Christus l als zusters l kwaliteit o naam worden Alleen bi geestelijke o was het dan deze zusters na en op zoo de Protestant werd overge

Liturgisch worden door beide daarom tuurlijk uitsluit Als men u van den Dien overgaat, is l gang alleszins Meer object men we al w dicatie vooraf teit van den p Geheel dat eer gelijk het in daud het geval den voorgeschry goed, zoo hij beelden inlisch den machtigste digheid des H stemt tot rust besef van een en laat juist de den dienaar treden.

Zoodra het catie toekomt, Postillen gelees diker uitkomen eigen geestelijk schap met zijn een eigen woord Er is hier d éne welbegren het andere, en een eigen karak bevoordt, zo den Dienst sch De Dienst wordt ven gedeeld; en scheid tusschen uit het éne in Van oudsher scherp en deuide de voorganger van den Dienst i Gelijk nu nog z het heilige Avon diend worden, z dat eerste deel dat de Dienaar i het in de Engels nog het geval. O kerken.

De kansel w bracht, en voor was een verheve den hoog, met d Dienaar ging dan of voor de leze leidde hij het e den Dienst. Was dan dat eer dan verliet hij d den kansel, beke predicatie. Ieder zag en v derschheid. De lange diens tweeën geplist, e lang, juist zoals het geval is bij d Avondmaal.

„Menschen aan tegen spanning v het langer, dan on alle aandacht d dienstig, om die nging onzer ziel t zekere afwisseling, blik een gevoel v van dat eerste i bereikt. Er is e is. En daarna kee nieuwe aandacht, kracht en op enig Bij ons daarent den kansel dadelijk Dienst door op de Doop of Avondmaa dus van den kansel één stuk door. A zelfde stem, dezelf van het luisterend predicatie, dankzeg zelfde klankgeleid i Voeg daar nu b onze kansels mees dat wie aandachtig eenigszins achterov sommige voorgange uren rekken, en ge tuurlijke spanning h uren lang, in die h

geldt, kom orde als worden uit haar taak e Op grond tantsche Cl zuster-titel v pleegster z zin hoort h onder ons n schap wordt zuster wordt soort ordenn uit geheel e geheel ander Dat vrou uit den d God gebore in Christus l als zusters l kwaliteit o naam worden Alleen bi geestelijke o was het dan deze zusters na en op zoo de Protestant werd overge

Liturgisch worden door beide daarom tuurlijk uitsluit Als men u van den Dien overgaat, is l gang alleszins Meer object men we al w dicatie vooraf teit van den p Geheel dat eer gelijk het in daud het geval den voorgeschry goed, zoo hij beelden inlisch den machtigste digheid des H stemt tot rust besef van een en laat juist de den dienaar treden.

Zoodra het catie toekomt, Postillen gelees diker uitkomen eigen geestelijk schap met zijn een eigen woord Er is hier d éne welbegren het andere, en een eigen karak bevoordt, zo den Dienst sch De Dienst wordt ven gedeeld; en scheid tusschen uit het éne in Van oudsher scherp en deuide de voorganger van den Dienst i Gelijk nu nog z het heilige Avon diend worden, z dat eerste deel dat de Dienaar i het in de Engels nog het geval. O kerken.

De kansel w bracht, en voor was een verheve den hoog, met d Dienaar ging dan of voor de leze leidde hij het e den Dienst. Was dan dat eer dan verliet hij d den kansel, beke predicatie. Ieder zag en v derschheid.